
U d d r a g
af Forhandlingerne i den første Forsamling
af den baltiske Forening til Landvæ-
senets Fremme*),

bearbejdet ved

J. C. Schythe,
Cand. philos. & polytechn.

Følge en Indbydelse af Dr. Schulze, daværende Director ved det kongelige Academie i Eldena, fandt den 6te og 7de August 1838 den første Forsamling af nordtyske Landmænd Sted i Greifswald, ved hvilken Selskabet constituerede sig under Navn af den baltiske Forening — en Benævnelse, det laante af det nærmest tilgrændsende Hav, Dstersøen, Mare Balticum. Tilstede vare ialt 109 Deeltagere, før største Delen fra Forpommern, 12 fra de mecklenborg-

*) Efter: "Verhandlungen des Baltischen Vereins für Förderung der Landwirthschaft, in der ersten Versammlung zu Greifswald, am 6 und 7 August 1838. Herausgegeben von Fr. Schulze. Greifswald, 1840.

ske Lande og kun 1 fra Holsteen. Dannet efter Forbilledet af de store Forsamlinger af tydske Land- og Forstmænd, har denne Forening ligesom hine intet fast Forsamlingssted, men tager hvert Aar desangaaende sin Bestemmelse for det paafølgende Aar. Ved en saadan "vandrende" Forening opnaaes et livligere Samkvem med Iververdenen ved en mere alsidig personlig Berøring med Fremmede, ligesom det og er en ikke ringe Fordeel, at Deeltagerne faae Leilighed til at see forskjellige Agerbrug, der finde Sted under afvigende klimatistiske og locale Forhold.

Af Forhandlingerne i den baltiske Forenings første Forsamling, der kun varede 2 knappe Dage, vil Følgende maastee have nogen Interesse for dette Tidsskrifts Læsere: Meget forekommer naturligviis ved en saadan Leilighed, hvilket ifkun berører ganske locale Interesser, og som derfor udenfor den paagældende Egn er af liden eller ingen Bigtighed; — det kommer alt- saa nærmest an paa, at gjøre et passende Udvalg af de afholdte Debatter og Foredrag, — et Arbeide, der just ikke altid er saa ganske let, som det ved det første Dietkast kunde synes.

1) Om Afbenyttelsen af Dynd, suur Engjord m. m. til Markers Gjødskning, især efter Godsbesidder Homeyers Foredrag.

Da der i flere Egne findes meer eller mindre betydelige Lag af suur Humus, ikke sjældent med underliggende Jordkalk eller Kalkmergel, ligesom og af Dynd, Mudder og deslige, saa ville mange Eiendomme med

Væthed kunne bringes til en høiere Culturtilstand, saas fremt hine Stoffers Anvendelse som Gjødningsmidler har vilst et gunstigt Resultat. — Man maa vel skjelne imellem Mudder, Tørv, Damdynd og Engjord. Mudder indeholder megen Jord, saaledes blandet med vegetabiliske og animaliske Levninger, at man deri ikke længer kan adskille de organiske Dele. Ved Tørv er det omvendt. Mudder danner sig, naar Plankestoffer, blandede med jordagtige Dele, bundfælde sig i rindende Bænde; Tørv derimod opstaaer ved Plansters Gjæring og Forkulling i stillestaaende Bænde. Damdyndet nærmer sig mest til Mudderet, Engjorden (den sure Humus) mest til Tørv. Som en simpel Maade, at gjøre den sure Humus skiftet til Jordforbedring, fortalte Forpagter Staudinger fra Groß-Flotbeck i Holsteen, at man i Omegnen af Pinneberg affkræller Mosejorden ligetil det tæt underliggende Sandlag, stabler den i Dynger og først efter et Par Aars Henstand udfører den paa Ageren, blandet med Gjødske. Homeyer meddeelte, at Mudder eller sort Engjord, anvendt paa Brakmarken til Vintersæd, frembragte saagodtsom slet ingen Virkning, hvad enten de paaførtes alene eller med Gjødske, paa lettere eller bedre Jordbund, uden foregaaende Mergling eller efter Mergling eller tilligemed Mergel; — i intet Tilfælde udmærkede sig Vintersæden noget kjendeligt. Først senere, naar Bikkhavre, Erter eller Kløver fulgte paa, syntes man at kunne spore nogen Virkning. Da han dog havde bemærket, at den sorte Eng-

jord altid virkede mest, lod han denne ugentligt eller ogsaa i længere Mellemrum lagvis kjøre paa Hestegjødsten, hvorved ikke alene dennes Forbrænding og Stiklen forhindrede, men ogsaa 3—400 Læs Engjord bleve befriede for deres Syre. Denne Blandgjødske virkede nu ganske fortrinligt saavel paa Vintersæden, som paa Kartoflerne, Erterne, Bikkhavren, Hørrer &c. Om nu endog en saadan Neutralisation af den sure Engjord kunde være bleven udført med et 3—4 Gange større Quantum, ved Indblanding af Faare- og Kogjødske, saa var dog den dobbelte Kjørsel af Jordmasserne meget bekvemligere, end om de directe kunde bringes paa Ageren, hvor de skulde virke som Gjødste. Efter flere Forsøg brugte han derfor følgende Fremgangsmaade, som frembragte en fortræffelig Virkning: Naar en Ager allerede havde baa-ret 2 eller 3 Gange Afgrøder, altsaa var godt bearbejdet, og nu var bestemt til Erter, Bikkhavre eller Kartofler, blev den om Efteraaret pløiet og jævnt harvet; fra November til Marts paakjortes Engjorden eller Mudderet, men kun tyndt, nemlig 36—50 Læs pr. Pom. Morgen eller 15—20 Læs pr. Magdeb. M., endvidere (i Marts) en tynd Gjødskning af 8—10 Læs pr. P. M. eller 3—4 Læs pr. M. M., derpaa saaedes Erterne og endelig bragtes Altsammen i Jorden. Herefter lykkedes ikke blot de omtalte Bælgrugter eller Kartofler vel, men ogsaa de senere paafølgende Halme og endelig Kløveren tilsidst. Ved gjentagne Forsøg paa smaa Stykker Land med Gjødste alene og Mud-

der eller deslige alene, fandt han, at 3 Læs af disse Sorter kunde stilles lige med 1 Læs Gjødsfe. Da han nu i de sidste Aar kunde anvende 3—4000 Læs Mudder aarligt til ovennævnte Afgrøder, blev altsaa Algerens Gjødsfekraft aarligt formeret med over 1000 Læs. Og da, efter et Gjennemsnit af 18 Aar, eet Læs Gjødsfe (paa 2000—2500 *T*) producerede noget over 3 Stp. Rug eller en tilsvarende Bærbi af andre Kornsorter, saa forøgede hvert Læs Mudder eller Dynd Algerens Productions-Evne med 1 Stp. Rug, havde altsaa en Bærbi af 1 Tblr. (3: 8 Mk. dansk), skjøndt det kostede ikke engang 3 S. Gr. (3: 12 Sk. dansk). — Endnu fordeelagtigere viste sig, efter 3 Aars sammenlignende Forsøg, Anvendelsen af den sorte Engjord til Raps, idet nemlig 100 Læs af denne virkede ligesaa fordeelagtigt paa 1 P. Morgen Land (2½ Magdeb. M.), som 33 Læs Gjødsfe, og det ikke til Rapsen alene, men ogsaa til Hveden, der fulgte efter Rapsen. Hvor Jorderne af Naturen ikke ere meget kraftfulde, der maae de ved stærk Gjødsfning gøres skikede til en sikker Rapsproduction; hertil udfordres sædvanligviis en dobbelt saa stærk Gjødsfning, som til Kornproduction, og dette første Udlæg af Gjødsfe-Capitalen steer kun altsfor ofte paa Bekostning af de øvrige Markfrugter. Men udøve hine tidnævnte Gjødsfesurrogater en fordeelagtig Virkning paa Rapsavlens, saa har man i dem Midler til at kunne tilsaae store Stykker Land med Raps og saaledes hurtigt hæve Jordbunden til en høi Culturgrad. Og naar, efter Godsbesidder

Vogges talrige Erfaringer, den Jordbund, hvis Culturtilstand er skiftet for Rapsavl, ikke afkræftes mere ved en Rapshest, end ved en Rughest, saa vil man kunne drage dobbelt saa stor Nytte af den sorte Engjord ved Raps som ved Korn, da Udbyttet af hiin i Gjennemsnit er over dobbelt saa stort som af dette. Rapsen, hvilken man, uagtet dens forførerist høie Udbytte, dog ofte har anseet fordærlig for Agerbruget, formedelst det første store Gjødsfel-Udlæg, som den kræver, vil saaledes ikke alene strax yde en rigelig Løn, men ogsaa, hvor hine gjødende Stoffer i tilstrækkelig Mængde ere tilstede, være et Middel til, i Forening med Erter, Bitter, Kartofler &c., at bringe Jordbunden til den høieste Culturgrad; — denne vigtige Gjensstand fortjener derfor Landmændenes hele Opmærksomhed.

2) Om Gipsens Anvendelse til Jordforbedring.

Gipsen, der allerede i lang Tid er bleven anvendt i Frankrig, yttres især en stærk Virkning, naar den udstrøes paa Sneen paa Vintersæden, mindre, naar den udstrøes i Mai. Udstrøet før Snee, virker den ogsaa gunstigt; bliver den derimod anvendt seent, og ingen Regn paafølger, viser den sig ikke virksom. Sure Enge, som vare bedækkede med flette Græsarter, f. E. Carices (Stargræsfer) og Equisetum (Padderokker), gave, efter at være gipsede om Vinteren, 3—4 Læs godt Foder, medens de forhen kun havde ydet 1 Læs daarligt Hø. Saaledes gave ogsaa Enge, der

vare begroede med Kløver, Timotheigræs og deslige, $\frac{1}{3}$ mere Udbytte, naar de bleve gipsede, og Virkningen tiltog ved en foreget Gipsning. Ifølge flere Erfaringer skulde Gips være saagodtsom til ingen Nytte paa Agre, der allerede ere i en hoi Grad af Cultur, hvorimod den gjorde god Virkning paa en mindre cultiveteret Jordbund. Ved Anvendelse af dette Stof formeentes dets Svovlsyre-Gehalt at spille en Hovedrolle*). Professor Jvart i Alfort ved Paris har derfor foreslaaet, at anvende Svovlsyre istedetfor Gips, og paastaar efter anstillede Forsøg, at der, hvor Gipsningen koster 40 fr., medgaae kun 12 fr. ved Anvendelse af Svovlsyren. Til en pr. Morgen Land udfordres 16 \mathcal{R} Svovlsyre (engl. Vitriololie), fortyndet med 1000 Gange saameget Vand efter Maal. Udstrøer man derimod 100 \mathcal{R} Gips paa samme Stykke Jord, saa faaer det 45 $\frac{1}{2}$ \mathcal{R} Svovlsyre, eller næsten 3 Gange saameget, hvis ellers al den i Gipspulveret indeholdende Syre kan frigjøres af sin Forbindelse med Kalken, hvilket man dog ikke tør antage. — Om iøvrigt Gipsen bør anvendes i brændt eller ubrændt Tilstand, synes mindre væsentligt, da Brændingen alene udjager dens naturlige Vandgehalt, hvilket snart erstattes ved Indsugning af Fugtighed eller ved den første Regn, der indtræffer. Gipsen har en saa stor vandholdende Kraft, at een Deel deraf kan optage 50 Dele Vand.

*) Gipsen bestaar i naturlig Tilstand af Kalk, Svovlsyre og en vis Mængde chemisk bundet Vand.

Endelig har ogsaa Gipsen, efter flere sammenlignende Forsøg, viist en gavnlig Virkning paa Rapsen, naar denne før Udsaaeningen havde henligget 4 à 6 Timer i en Blanding af Gips og noget Salt med Møgvand, eller og i en Gipsopløsning alene, uden Tilfætning af Salt. Insecterne tilintetgjorde nemlig den Raps, som ikke var behandlet paa den angivne Maade, medens den gipsede blev forskaonet. Rapsen kan ogsaa bedre saaes efter denne Behandlingsmaade, idet man lettere kan tage Haanden fuld og udstrøe Frofornene eensformigt.

3) Bestemmelse af Engenes Forskjelligheder efter deres Vegetationsforhold, og de der af følgende forskellige Behandlingsmaader, især efter Dr. Langethals Afhandling.

Overalt, hvor om Foraaret *Caltha palustris* (Eng-Rabbeleie) viser sig hyppigt i Selskab med *Eqvisetum limosum* (Dynd-Padderoffe) og *Eqvis. palustre* (Kjær-Padderoffe), hvor om Sommeren Stargræsfer, *Carices*, udgjøre Hovedbestanden af Vegetationen, hvor Overgræsfer og Kløver mangle, men derimod *Spiræa Ulmaria* (alm. Mjødurt) *Cirsium palustre* (Kjær-Bladhoved), *Angelica sylvestris* (Sfov-Angelif), *Cirsium oleraceum* (alm. Bladhoved) og *Lysimachia vulgaris* (alm. Fredløs) ere i Mængde tilstede, — der ere Engene for vaade. — Slige Enge give kun et meget ringe Foder, men kunne tidligst slaaes, fordi de bredbladede *Carices* styde langt hastigere frem end Sødgræsferne, ligesom de og let kunne give en anden

Slæt, da Carices hurtigt vore til paany i den om Sommeren endnu fugtige Jordbund. Alligevel er Fødermængden kun middelmaadig, fordi de sværdformede Blade af Suurgræsferne hindre en tæt Stand og desuden Dvergræsset mangler. Jo almindeligere hine Planter ere udbredte, desto vaadere er Bunden. Vandafledning, hvorved de Fugtighed frævende Carices gaae bort, og Ralkning, hvorved Væerten af de tilbage trængte Sodgræsfer og gode Urter befordres, ere her de eneste Midler til Forbedring.

Naar om Foraaret *Caltha palustris* kun viser sig hist og her, *Cardamine pratensis* (Eng-Springflap) derimod forekommer almindeligt og *Equisetum limosum* slet ikke er at see; naar om Sommeren *Aira cæspitosa* (Mose-Bunke) og *Holcus lanatus* (Fløielsgræs) udgjøre Hovedbestanddelen af Dvergræsset, Undergræsset derimod dannes af kløver- og viffeagtige Urter, saasom: *Trifolium pratense* (Rød Kløver), *Trifolium repens* (Hvid Kløver), *Trif. filiforme* (Traadstænglet Kløver), *Lathyrus pratensis* (Gul Fladbælle), *Lotus corniculata* (alm. Kjærlingtand), *Medicago lupulina* (humleagtig Sneglebælle), i Selskab med *Poa pratensis* (Eng-Napgræs), og *Festuca pratensis* (Eng-Svingel); naar hverken *Cirsium palustre* (Kjær-Bladhoved) og *Spiræa Ulmaria* ere at see i Høet, eller *Angelica sylvestris* og *Cirsium oleraceum* i Efterslætten: saa have Engene det gunstige Forhold af Fugtighed, vise sig fugtige om Foraaret, og blive endnu friske efter Høosten, saaledes at Efterslætten kan vore rigeligt til, hvorved altsaa faaes en temmelig sikker dobbelt Høst.

Hører disse Enges Foder end ikke til det bedste, saa er det dog godt og sundt, og Mængden er betydelig, fordi baade Dver- og Undergræs have været tilstede og det i god Bestand. Slige Enge kunde mest passende kaldes friske Enge. Sjældent er her Andet nødvendigt, end stedse at sørge for et jævnt Aflob af den gjennemflydende Bæk og hvert Foraar at bortstaffe Muldvarpskuddene, der sædvanligviis ere særdeles talrige paa saadanne Enge.

Hvor man endelig om Foraaret finder *Primula veris* (Kobriver) tilligemed *Leontodon* (Løvetand), hvor *Crepis biennis* (Toaarig Høgestjæg), *Hypochaeris radicata* (Nu Kongepen), *Dactylis glomerata* (Hvas Hunde-græs), *Poa trivialis* (alm. Røgræs) og *Phleum pratense* (Timotheigræs) vise sig i Hoet, og vilde Gulerødder, vilde Pastinacker og *Peucedanum Silaus* L. sees i Efterflættten, — der ere Engene tørre, det er i Foraarstiden friske, men efter Høsten tørre og ufrugtbare. — Saadanne Enge levere det bedste Foder, fordi de kun indeholde Sødgræsser og for det Meste de bedste Urter, og, da det hverken mangler paa Dver- eller Undergræsser, er Udbyttet stedse rigeligt. Dog falder som oftest Efterflættten daarligt ud, sjældnere første Slæt, fordi enten Sommeren eller sjældnere Foraaret er for tørt for slige Enge, ja undertiden, i hede Somre, forbrænder Grønsværet efter første Høst, og Engene give aldeles ingen Efterflæt. Det er disse Enge, hvis Vanding er i høi Grad lønnende, idet de derved bringes til at give en rigelig og

fortræffelig Fodermasse baade ved første og anden Slæt. Have flige Enge en mergelholdig Sandbund, saa danne *Avena elatior* (Høi Draphavre) og fransk Raigræs, i Forbindelse med Hundegræs (*Dactylis glomerata*) og Timotheigræs, Dvergræsset, og uden Bånding mangle de da Undergræs. Er Bunden leret, især mergelholdigt Leer, saa vise sig *Medicago sativa* (Lucernen) og *Avena flavescens* (gul Enghavre) som Undergræs, ledsagede af Dvergræsferne *Phleum* og *Dactylis*. Men er Bunden kalkagtig, saa viser sig Esparsetten, som oftest ledsaget af *Salvia pratensis* (Engsalvie), og den svenske Lucerne, *Medicago falcata*. Sommetider finder man ogsaa i Høet af saadanne tørre Enge: Kommen (Kommenenge), *Sanguisorba officinalis* (alm. Dvæsur) og *Chærophyllum sylvestre* (alm. Huulsvøb) og i Efterslættten den hvide og røde Pimpinelle, *Pimpinella Saxifraga* og *Poterium Sanguisorba*.

Tørre Enge, som have steile Sidevægge, falder man almindeligviis Bjergenge. De maae behandles ligesom de Foregaaende, og ved dem er en hensigtsmæssig Bånding let at udføre. Deres Vegetation ligner de Forrige, kun at enten Skovurter eller Dverdrevsplanter indblande sig deri, hvorved Foderet bliver mere frydret. At belægge dem med Jord, bliver her undertiden nødvendigt, fordi der gives Bjergenge med et meget tyndt Grønsvær.

Mere bekjendte i vore Egne ere Tørvengene, hvilke tildeels høre til de friske, men dog som oftest snarere til de vaade Enge. Kjendemærker paa dem

ere om Foraaret: *Eriophorum* (Eng-Uld), *Menyanthes* (Bulleblad), *Comarum* (Kjær-Kragefod) og *Geum rivale* (Kalliferod); om Sommeren: *Drosera* (Soldug), *Cineraria palustris* (Fnofurt) og *Molinia coerulea* (alm. Blaatop), og om Høsten: *Parnassia palustris* (Hvid Leverurt). Efter som Tørvn mere eller mindre er bedækket med Enggrønsvår, vise sig hine Planter mindre eller mere talrigt; men hvor de fremtræde, maa Foderet regnes iblandt det fletteste, idet ikke engang Heste gjerne æde det efter bedre Hø. Behandlingen af disse Tørvnge har det Eiendommelige, at man maa vogte sig for, at lægge dem for tørre. Jo mere overligt Tørvn ligger, desto farligere er det, at bortstaffe Vandet, fordi derved vel de flette Enggræsser og Urter gaae bort, men ingen bedre vore efter. Kun ved Forbrænding af den torlagte Grønsvår og ved ny Besaaening med gode Engplanter bliver her en bedre Græsvariant mulig.

Den sidste Art af Enge, Saltengene, strække sig, kun lidet ophoiede over Havsladen, langsmed Kysterne, og danne større eller mindre, ganske eensartede Flaader. Ingen Muldvarpe opholde sig under Grønsvåren, fordi den oversvømmes ved Hoivande om Vintertiden; ingen sure Græsser kunne her formere sig, da den aarligt bibragte Saltgehalt befordrer Opføseligheden af Humus. Den erfarne Landmand erkjender allerede ved Juni-Tider Saltflorens Begyndelse af Græssets eiendommelige Knittren under hans Fodder; Saltgræsset, *Triglochin maritimum*, og alm. Sandfryb, *Glaux*

maritima, ere Botanikeren sikkre Kjendetegn paa en Salteng. Kun langsomt vore Planterne i en saadan, med Salt svangret Jordbund; først naar næsten alle andre Enge ere afhøstede, finder man her et ualmindeligt tætstaaende, meget svagt i Høiden fremskudt Undergræs, hvilket næsten maa kaldes blomsterløst. *Agrostis alba* (nærende Fiuringræs), *Festuca rubra* og *ovina* (rød Svingel og Faare = Sv.), hvilke saa gjerne ædes af Dvæget, *Juncus bulbosus* og *bottnicus* (Fladstraaet og Bottniff Siv) ere næsten de eneste Planter paa slike Enge. Kun hist og her forekommer *Hordeum pratense* (Engbyg) som tyndt staaende Dvergræs og *Apargia autumnalis* (Høstløvetand) med fine gule Blomster. Overalt, men dog kun enkeltviis, findes den krydret duftende *Triglochin maritimum*, den saftige Strandveibred, *Plantago maritima*, og den rød-blomstrende *Glaux* indsprængte. Hvor der vise sig sibe Fordybninger, ere de bevorede med *Alopecurus pratensis* og *geniculatus* (Eng- og knæbsiet Rævehale), og hist og her træffer man desuden *Tagrør*, *Arundo Phragmites*. Mærkværdigt er det, hvorledes tilsidst de brogede Engblomster fremkomme paa Saltengene, hvorledes ofte slike farverige Florer fremhæve sig paa smaa Forhøininger, ligesom Der, imellem Saltgræs = Arenes eensformige Brune. Omendkjøndt Saltengene levere et meget nærende og sundt Foder, er dog Fodermængden kun middelmaadig, formedelst den næsten totale Mangel paa Dvergræs, og fordi man kun erholder een eneste Slæt af dem; dog er Græsningen efter

Høhøsten selv i Efteraarstiden sund, da Saltengene til ingen af Aarets Tider frembringe skadelige Urter. Een eneste Saltplante, *Samolus valerandi* L. (Strand-Samel) er efter Landmændenes Erfaringer en Gift for Faarene, men den forekommer i Almindelighed høist sjældent.

Ligesom Vandets Bortffjernelse bidrager til Forbedring af de vaade Enge, saaledes kunne ogsaa friske Enge, der ere fordærvede ved tørre Græshøie og vaade Forbybninger, ved Jævning forvandles til gode Enge med en eensformig og velartet Græsbestand. Paa Enge, der ere befrieede for Suerhed og ved Foraarstid blive vandede, indfinde sig de bedste Sødgræsser, da derved netop de Betingelser ere givne, hvorved Bunden vedligeholdes frisk og Græsbestanden bliver tæt.

Med Hensyn til Udryddelsen af Flod-Padderoffen, *Eqvisetum fluviatile*, bemærkes, at denne bliver desto sjældnere og den gode Græsvært desto frodigere, jo rigeligere man lader Vand løbe over Engene. Enhver Befordring af Vegetationen, hvorved en tæt Grønsværg frembringes, ødelægger *Eqvisetum*; indtræder Magerhed, saa skyder den igjen frem af Dybet. Da de høie Kornpriser bragte Beboerne af Marsten til at opbryde deres Græsgange, viste *Eqvisetum* sig meget sjældent, men da Kornpriserne faldt ned igjen, og Græsgangene derfor bleve unddragne Ploven, brød *Eqvisetum* frem og tog paa mange Steder saadan Overhaand, at 5 Stude nu ikke kunde blive fede, hvor forhen 10 sandt en rigelig Næring. — Hollænderne benyttede allerede for 100 Aar

siden Svinegjødsle til Udryddelsen af dette besværlige Ufrud. Standinger fra Flotbeck har i denne Henseende gjort 3 Erfaringer:

1) Man driver Gæs over det Stykke Land, hvor Equisetum viser sig: disse æde den gjerne.

2) Eller man lader det afsgræsse med Heste, hvilke bide Græsset skarpt af.

3) Eller man lader forskellige Dyr, saasom Heste, Faar og Hornkvæg græsse paa slike Steder, hvilken Fremgangsmaade synes at være den hensigtsmæssigste.

4) Fortjener Dyrkningen af Raps eller af Rüb's Fortrinet?

Dette Spørgsmaal er naturligtvis reent localt og kan saaledes ikke besvares i Almindelighed, men da det fremkaldte Bemærkninger, som, skjøndt de nærmest støttede sig til Forholdene i Ny-Forpommern, dog ogsaa for største Delen passe paa Danmark, ville de neppe være uden Interesse ogsaa for danske Læsere.

For Afgjørelsen af Spørgsmaalet, hvor Raps eller Rüb's finder en passende Jordbund, er Betragtningen af begge Planter i deres vilde Tilstand ikke uden Betydning. Rüb'sen, en Bjergbeoer, findes vild paa Fichtelbjergene og andre Steder. Hvad der karakteriserer Bjergplanterne i Almindelighed: røde behaarede Blade, en sammentrængt Bært, tidlige Blomster, finder man ogsaa ved Rüb'sen. Den tager ret vel tiltakke med en ringe Jordbund, trives paa leret Grund, taaier Frost ic. Rapsen forekommer vild i Englands

og Hollands Marsfegne. Den har saftige, blaat beduggede Blade, dybtgaaende Rødder, blomstrer senere, er mere fjælen end Rübſen, lider snarere af Frost, men taaler bedre Fugtighed og Suurhed i Jordbunden. Den elsker især en sumpet Grund, en stærkt humøs Jord, paa hvilken den faaer en yppig Væxt og naaer en Høide af 8—10 Fod. De fleste Landmænd vare enige i, at det ved Rapsdyrkingen især kommer an paa Madjordens Dybde og paa Underlagets Bestaaffenhed, idet Rapsen gaaer meget dybere end Rübſen, og derfor, naar Underlaget er flet, ingen Næring finder. Hvor man derfor har en Madjord af ringe Mægtighed og et koldt Underlag, der er Dyrkingen af Rübſ at foretrække. Ogsaa Forpagter Melms til Stilow, der blev opfordret til at yttre sig over denne Gjenstand, erklærede, at han, støttet paa indhente Underretninger og en mangeaarig Erfaring, maatte paaſtaa, at i Almindelighed Dyrkingen af Rübſ er fordeelagtigere end Rapsavl (i Ny-Forpommern). Om end Jordbunden hist og her egner sig for Raps, saa er den dog for største Deel ikke fast og leerholdig nok, som Rapsen fordrer det. Foruden at Rübſen ikke nær saa let tager Skade af Frost som Rapsen, saa kommer den ogsaa meget tidligere i Blomſter, hvorved den ikke i den Grad er udsat for Odelæggelse ved skadelige Inſecter, som Rapsen. Endelig har man endnu den Fordeel, at man ikke behøver at overile sig med Rübſens Tilſaaening, idet man kan ſaae den fra Midten af Auguſt til Midten af September, — ved hvilken Tid

Høsten dog størstebeels er tilendebragt —, uden at man derfor behøver at frygte for, at en sildigere Udsæd vil medføre en mærkelig Skade. Om man nu endog maa indrømme, at Rapsen under gunstige Veirforhold og i en god Jordbund er en givtigere Sæd end Rübzen, saa er dog i vort foranderlige Klima en Misvært af Rübzen ikke saa let at befrygte, som af Rapsen. Dette maa altsaa lede til i det Hele taget at foretrække hiin for denne, uden dog ubetinget at forfaste Rapsdyrkningen, — især da man endnu har den Fordeel, at Jordlopper og Skornorme ikke længer kunne virke saa ødelæggende paa Rübzen, fordi denne kan taale at saaes saa seent.

I en modsat Retning yttrede sig alene Pogge til Zierstorff, som vilde have gjort den Erfaring, at Rübzen bortfryser ligesaa let som Rapsen. Avler man begge Sorter, sagde han, flere Aar itræk, saa blander sig deres Sædstøv, og man erholder en Bastardart, som mere ligner Rübzen end Raps, leverer smaaforntet Frø, giver et ringere Udbytte og med Tiden bliver næsten ganske som Rübzen. Han havde ikke fundet, at Rübzen tager tiltakke med en ringere Jordbund end Rapsen, hvorimod paa gode Jorder denne i Regelen giver et større Udbytte end hiin, ligesom og dens Priis sædvanligviis er ½ høiere. Et Fortrin har dog Rübzen, nemlig at man kan saae den saa sildigt paa Aaret, hvilket Rapsen i Regelen ikke lader sig gesalde: han havde saaledes saact den indtil Slutningen af September, sa een Gang i en ringe Qvantitet endog den 2den

October, og dog havde den ydet et temmelig godt Udbytte. — Tidligere dyrkedes i Mecklenburg næsten almindeligt den store, hollandske Kaal- eller Buss-Raps. For nogle Aar siden, da den sorte Glandstorbist, der ødelægger Blomsterne, var meget hyppig, blev denne Art Raps stærkest medtaget af den, fordi den blomstrer senere og langsommere end en mindre Sort. Siden den Tid har man derfor næsten almindeligt afskaffet den store Art og istedetfor denne dyrket den bredfrøede Raps, der ikke skyder saa lang en Stilk. Denne Art blomstrer allerede tidligt, strax efter Rüb- sen, og kommer ogsaa snart efter denne til Modenhed. I de sidste Aar har Torbisten ikke tilføiet den seent blomstrende Raps mere Skade end den tidligt modne Art og Rüb- sen, og derfor er man paa nogle Godser atter vendt tilbage til Kaal-Rapsen. Udbyttet af begge Arter er isørigt omtrent eens og Frøet af den tidligt modnende, kortstængede Raps er næsten ligesaa stort, som af den anden. Men begge Sorter blande sig, naar de staae nær ved hinanden, ligesom med Rüb- sen. Forskjellen imellem deres Blomstrings- og Modningstid er omtrent 8 Dage. Derfor kan Pogge, som i en betydelig Udstrækning avler begge Sorter, men enhver Sort for sig ved forskjellige Gaarde, benytte samtlige Folk til deres Høst, og da han gjerne lader Rapsen blive saa moden, som muligt, fordi han har gjort den Erfaring, at den, afmeiet for grøn, tørrer stærk sammen, giver et ringere Udbytte og ikke godt lader sig bringe ud af Straaet, saa kommer det an paa, at afmeie den

i den fortest mulige Tid, thi ofte kan een eneste varm Dag gjøre den for moden og bringe den til at falde af.
 5) Godsbesidder **Hogges** Jagttagelser over Jordens Beskyggelse.

Allerede i flere Aar har han bemærket, at Kornet paa de Steder, hvor Høet har staaet i Stak, udmærker sig betydeligt fremfor det omstaaende. Staffene havde et Underlag af Straa: det kunde derfor være, at det paa Jorden forraadnende Straa meddeelte denne nogen Gjødskekraft. Men i 1837 stode hans Rapsstakke ikke paa Straa, derimod paa et Jodstykke af Træ, i en Høide af $1\frac{1}{2}$ Fod fra Jorden. De berørte saaledes slet ikke Jorden, ei heller faldt noget Straa paa den, men de beskyggede det Fladerum, som de indtog. Efter 4 til 5 Ugers Forløb bleve Staffene, som havde staaet paa Rapsstubben, kjørte ind, og først seent blev Ageren omploiet og tilsaet med Hvede. Nu viste det sig igjen, at Hveden paa ethvert Sted, hvor der havde staaet en Stak, stod udmærket ligesom paa en afskilt Plet og tildeels var gaaet i Veie. Rundtomkring derimod, hvor Ageren havde hvilet ligesaa længe og var behandlet ganske paa samme Maade, var Hveden betydeligt mindre og af lysere Farve. Hvor paa grunder sig nu Jordens forøgede Frugtbarhed paa hine Steder? Er den en Følge af Beskyggelsen, eller lader der sig antage andre Grunde? Paa hvilken Maade vilde man kunne bevirke det Saame? — Allerede **Dreves** anbefaler i sin Bog: „Mecklenburgs Akerkultur,“ at forhoie Jordbundens Frugtbarhed ved Be-

stygge. Han foreslaer at paafjøre Græsmarken, 6 Tommer høit, Torvejord eller lignende, udbrede denne ganske eensformigt, saa at intet Græs kan vore igjennem, og efter een Pløining om Efteraaret besaae Jorden med Hvede.

6) Sammes Bemærkninger om Virkningen af brændt Leer.

Yogge har anstillet mange bekostelige Forsøg over Virkningen af brændt Leer, Mergel og desl: til hvilke han har afbenyttet egne, dertil indrettede Dyne, liig Støbejerns-Dyne. Han har fundet, at brændt Leer, Mergel eller enhver anden stærkt gjennemglødet Jord virker gjødende paa Agre og Enge, stærkere paa merglede end paa umerglede Jorder, stærkere og mere vedholdende, naar de paafjøres tykt, men i ringere Grad, naar de kun udbredes tyndt. Men paa denne Maade er Leer- og Jordbrændingen for bekostelig til at være anvendelig i det Store. — Ligesaa stærkt, ja maaskee endnu stærkere, virker Leeret af gamle Bægge. Endnu ere følgende Spørgsmaal ikke tilfredsstillende besvarede: Hvor gammel skal Leervæggen være, for at den, ved at bringes paa Ageren, kan virke gjødende? Hvorved adskiller sig det gjødende Leer af gamle Bægge fra det nyligt udgravede, friske Leer? For at besvare det første af disse Spørgsmaal, lod han for 6 Aar siden paa forskellige Steder af Marken opsætte Leervægge deels af Mergelleer, deels af rodt, ganske mergelfrit Leer. Hvert Aar har han nu ladet en Deel af disse Bægge afbryde og fjøre paa Ageren og har